

EĞİTİMDE BİREYİ ANLAMAK VE GİZİL YETENEK:

JEAN JACQUES ROUSSEAU VE JOHN LOCKE

Tuğrul GÜNAY

Kıbrıs Batı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği

Birgül GÜRBÜZER

Kıbrıs İlim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, Doktorant.

ÖZET

Eğitimin nesnesi ve öznesi olan insanların içindeki cevher/gizil yeteneklerin nasıl ortaya çıktığı ve nasıl değerlendirildiği ile ilgili olarak eğitim felsefesi bağlamında çıkarımlarda bulunmak bu çalışmanın amacı olup; aynı zamanda Rousseau ve John Locke'un eğitim felsefesi görüşlerini literatüre kazandırmak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda ilgili literatür taranarak; değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda, yapılacak diğer çalışmalar için öneriler sunulmuştur. Belirlenen öneriler diğer çalışmaların oluşturulmasında yön vereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Education, Latent Talent, Jean Jacques Rousseau, John Locke.

ABSTRACT

The aim of the study make inferences in the context of educational philosophy about how the latent talents in people who are the object and subject of education emerge and how they are evaluated. At the same time, it is to bring Rousseau and John Locke's views on educational philosophy to the literature. In this direction, by searching the relevant literature; evaluations and comparisons have been made. The research results, suggestions for other studies to be carried out were presented. It is thought that the determined recommendations will guide the creation of other studies.

Key Words: Education, Latent Talent, Jean Jacques Rousseau, John Locke.

GİRİŞ

Eğitim felsefesinin temel sorularından biri insanın nasıl algılandığı ve nasıl değerlendirildiğidir. Çünkü insan, eğitimin hem nesnesi hem de öznesidir. Eğitimin nasıl yapılması gerektiği düşünüldüğünde; insanın değerleri, eylemleri, inançları ve bilgisi odaklanılması gereken noktalardır. Böylece eğitim ile devlet arasındaki ilişkiye bakılması ve devletin nasıl bir insan modeli yetiştirmek istediği sorusu üzerinde önemle durulmalıdır. Devletin toplumun özelliklerini dikkate alarak felsefi, bilimsel ve pedagojik görüş tarzını değerlendirmesi ve hayata geçirecek fırsatları yaratması beklenmektedir (Anğ, 2006). Aynı zamanda devletin; eğitimin gayesi insandaki potansiyeli görerek gerçekleştirme ve geliştirme olmalı ve bu gaye için programlar geliştirmelidir. (Arslan 2010)'a göre çoğu filozof, eğitimi, istedikleri doğru ve iyi bir toplum düzeninin gerçekleştirilmesi için önemli bir görev üstlenen etkili bir araç olarak görmektedirler. İnsan doğası nedir sorusuna cevap olarak filozofların farklı fikirleri vardır.

Ancak insan doğası gibi bu doğanın eğitilebilir olduğu fikri, çoğu filozofun hemfikir olduğu noktadır (Arslan, 2010).

İnsan hem eğiten hem de eğitilen bir varlıktır. Bu şekilde ele alındığında “İnsanın doğasının ne olduğu” sorusu çok önemlidir. Çünkü insanın başarabilecekleri ve yapabilecekleri, hayatın amacı ve anlamı, insanın doğasına ilişkin düşünceleri yönlendirmektedir. Bu sebeple, insan doğasının ne olduğuna bağlı olarak eğitim işi şekillendirilmektedir. Örneğin, Püriten bakış açısında insanın doğasının özünde kötü olduğu varsayılır. Bunun için; (Honer, vd., 2003; Stevenson, 2005)’a göre bir çocuk eğitilirken otoriter bir eğitim verilmelidir ki; disiplin, korku ve yasalara boyun eğmek aşılabilir. Eğitim felsefesini oluşturmak için ilk olarak insanın doğasının ne olduğuna yönelik görüşleri araştırmak gerektiği görülmektedir.

Tabiatı en gelişmiş sistem insandır. İnsanların birbirlerinden birçok farklılığı olduğu kadar, benzer ve ortak yönleri de fazladır. Dolayısıyla insanı ve insan davranışlarını açıklamak, nitelenmek ya da çözmeye çalışmak zor ve karmaşık bir iş. Eğitim programları planlanırken öncelikle insanlar arasındaki benzerlikler üzerine kurulur. Bu eğitim programlarının, uygulamada, her birey için, farklı yapılarına göre ayarlamalar yapılması gibi bir sonuç elde etmek beklenmektedir. Ancak eğitim, bireyler arasındaki farklılıklara karşı duyarlı olabildiği kadarıyla başarılı olabilir. Kolay ve daha ekonomik olan ise; eğitimde benzerliklere odaklanmaktır. Farklılıklara odaklanmak zor ve pahalıdır, fakat insan tabiatının zenginliklerine ancak bu şekilde erişilebilir ve toplumda çeşitlilik bu şekilde sağlanabilir (Deryakulu, 2004). Her bireyin birbirinden farklı olması sebebiyle insanın eğitiminde bireysel farklılıklar üzerinde önemle durulmalıdır. Her birey; farklı zekaya, öğrenme biçimine ,yeteneğe, ilgiye, ön bilgilere ve farklı motivasyonlara sahiptir. Eğitimin değeri ve önemi bu bahsedilen bireysel farklılıklara önem verilerek; bireyin ilgi alanları, zekâ ve gizil yeteneklerine yönelik eğitim çalışmalarını ve etkinliklerini bireye sunmakla anlam bulabilmektedir.

Eğitim; insanlıkla beraber başlamıştır. Bireyi ilk biçimlendiren, ilk yaşam kurallarını öğreten informal eğitim kurumu olarak var olan ailedir. Dünyadaki nüfusun artması, farklı ve yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bilim ve teknolojinin hızlı ilerlemesi, toplumsal yapıda kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal yönlerden değişim ve gelişmenin olması; örgütlü, planlı ve programlı bir eğitimin uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Böylelikle formal eğitim ortaya çıkmıştır. Formal eğitim; öğretim ile ilgili uzmanlaşmış bireylerin yetiştirilerek eğitim kurumlarında görev almalarını tasarlamıştır. Böylelikle bir zorunluluk olarak öğretmenlik mesleği ortaya çıkmıştır (Çelikkaya, 1997).

Öğretim ciddi bir inceleme-araştırma alanıdır. İnsan hayatının belirli bir döneminde verilen, bir amacı olan, eğitim kurumu olarak okullarda yürütülen, birçok farklı etkene bağlı bulunan ve başarılı olması için teorik-teknik-yöntem açısından karmaşık ve farklı türde ön koşul ve yan koşulların sağlanmasını gerektiren bir alandır (Varış, 1988).

Eğitimin nesnesi ve öznesi olan insanların içindeki cevher/gizil yeteneklerin nasıl ortaya çıktığı ve nasıl değerlendirildiği ile ilgili olarak eğitim felsefesi bağlamında çıkarımlarda bulunmak bu çalışmanın amacı olup; aynı zamanda Rousseau ve John Locke’un eğitim felsefesi görüşlerini literatüre kazandırmak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda ilgili literatür taranarak; değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Rousseau ve John Locke’ un insan doğasına ilişkin görüşleri

esas alınarak eğitime yaklaşımlarının ne şekilde olduğu bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında Rousseau ve John Locke' un insan doğası ve eğitim ile ilgili düşünceleri mukayese edilerek ele alınacaktır. İki filozofun insan doğası ve eğitim konularını ele alış biçimlerinde farklı ve benzer unsurlar izah edilmiştir. Çalışmada yöntem olarak literatür taraması yöntemi ile iki filozofun eserleri ve bu eserler ile ilgili yazılmış diğer eserler incelenerek; mukayeseli bir şekilde çözümlenmiştir.

Eğitim ve Gizil Yetenek

Çocukların her birisinin yaratılışları itibariyle kendilerine has birtakım yetenekleri vardır. Bazı çocuklar doğuştan gelen üstün yönleriyle keşfedilmeyi beklerken bazıları ise eğitimle beraber bu yeteneklerini ortaya çıkarabilmektedir. Her çocuk eşi benzeri olmayan farklı kapasitelere ve yetilere sahiptirler. Her bir çocuk farklı gizil güçleri içerisinde barındırmaktadır.

Toplumsal katmanlar arasındaki dengesizliğin kaldırılması, ekonomik gelişme ve etik değerlere önem verilmesi eğitimin amaçlarıdır. Bu sebeple eğitim kurumlarının yetenekli, iyi karakterde kişiler yetiştirmesi gereklidir. Her insanın bir kabiliyeti olduğu düşünülür. Bu kabiliyetimizi aramak yaşam boyu sürer. Bilimsel çalışmalar bunu farklı zekâ türleri ile de izah etmeye çalışmaktadırlar. Örneğin Harvard Üniversitesinde bilimsel araştırmalar yapan Howard Gardner; "Matematikte başarılı kişi için matematiksel-mantıksal zekâsı yüksek derken; konuşurken jest ve mimiklerini iyi kullanan veya usta bir balerin olan kişi için beyin ve beden koordinasyonunu iyi yapabildiğinden dolayı kinestetik zekâsı yüksektir" der.

17. yüzyılda eğitimde yeni bir dönem başlamıştır. Değişmeyeceği düşünülen tüm olgular akılla sorgulanmış ve bilgi yöntemleriyle irdelenmiştir. Fransa'da Descartes "akıl doğru kullanımı metodu" üzerinde çalışırken, İngiltere'de Bacon "bilgi yollarını tıkayan putların, peşin hükümlerin ortadan kaldırılmasında akli bilgi ile duyumsal izlenimler arasında ilişki kurmanın yollarını" aramıştır. Alman düşünürlerinden Ratke, eğitimin amacının "akıllı insan" yetiştirmek olduğunu savunmuştur. Bu dönemde, eğitim nosyonu birey yetiştirme olarak nitelendirilmiştir.

18. yüzyılda, aydınlanma felsefesinin doğup benimsenmeye başladığı dönem olan ve aydınlanma çağı olarak adlandırılan dönemde temel ilke; bireyin aklını başka bir bireyden yardım almadan kullanmasına imkân sağlamak olmuştur. Sonuç olarak; eğitim, bireyin kendi kabiliyetlerini, mesuliyetlerinin bilincinde olarak, özgürce geliştirmesi olarak tanımlanmıştır. Eğitimci filozof Rousseau, öncelikle bir insanın eğitim ile yetiştirilmesini, sonrasında bu insanın bir mesleğin insanı olması gerektiğini iddia etmiştir. Bunun yanında çocuk doğasının eğitimde merkeze alınması gerektiğini belirtmiştir. Goethe, eğitimin manasının kişilik/karakter gelişimi olduğunu ve bu kişilik gelişiminin eğitimde esas alınması gerekliliğini vurgulamıştır. Goethe'ye göre, eğitimde yapılması gereken, akla dayandırılmış bir yönlendirme ile çocuğun doğasının gelişimine dışarıdan müdahale etmeden zihinsel gelişimini sağlamaktır.

19. yüzyılda iktisadi ve siyasi konuların önem kazanarak dünya gündeminde üst sıralarda yer almasıyla; eğitimin anlamı ve hedefi ile ilgili teorik ve felsefi tartışmalar alt düzeyde kalmıştır. Metafiziği kabul etmeyen pozitivist yaklaşımların önem kazandığı yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreçte uygulanması planlanan eğitim politikaları ile ilgili tartışmalar da ağırlık kazanmıştır. Pozitivizme göre, tüm bilgilerin tek kaynağı olarak duyumsal deneyim kabul edilmekte ve deneyim yolu ile kanıtlanmamış veya deneyimlenemeyen bilgiler, ilimin dışında tutulmuştur.

Pozitivizmin kökleri Hume ve Locke'a kadar uzanır. August Comte, John Stuart Mill, Charles Darwin ve Herbert Spencer gibi düşünürler de 19. yy.da pozitivizmin yaygınlaşmasında çok önemli katkılar yapmışlardır. Kapitalist tutuma uygun olarak eğitim; pozitivist düşünce ile birlikte bireylerin tüm kabiliyetlerini, kendilerine ve diğer bireylere yüksek oranda yarar sağlamak üzerine geliştirmeleri şeklinde tanımlanmıştır.

Rousseau'nun Eğitim Anlayışı

Aydınlanma Dönemi, Orta çağda hemen hemen tüm alanlarda mevcut baskıcı ve kısıtlayıcı tutum karşısında bireysellik ve özgürlük konularının öne çıktığı bir dönemdir ve bu dönemin en önemli düşünürlerinden biri Rousseau'dur. Rousseau eğitim konusunda düşünülmemiş olan değerler ve yeni fikirler sunmuştur. Emile, 1762 yılında, henüz pedagojinin bilinmediği bir çağda Rousseau tarafından yayınlanmıştır. Çocuk eğitimi üzerine yazılmış en önemli eserlerden biri olan Emile, var olan eğitim programlarının değerlendirilmesine ve şekillendirilmesine kaynak oluşturacak; ayrıca modern eğitim araştırmalarına katkı koyabilecek fikirler ihtiva etmektedir. Eğitime, o dönem için daha önce düşünülmemiş veya ifade edilmemiş birçok yenilik katmıştır. Rousseau eserinde bireysel gelişimin bir bütün olduğuna dikkat çekerek; öğrencisinin sadece psikomotor gelişimi ile bilişsel ve duyuşsal gelişimi değil aynı zamanda ahlaki gelişiminden de bahsetmiştir. Çocuk duyarlılığı ve zihin en çok önemsedığı konuların başında gelir. Çocuk eğitiminde sıklıkla ebeveyn tutum ve davranışlarının önemini vurgulamıştır. Emile adlı eserinde duygusallık durumunun daha ön planda olduğu bir bakış açısıyla, bireyin kendiliğinden gelişiminin savunulduğu ve öğrenmede yapaylığı eleştiren bir görüşü ifade etmektedir.

Tecrübe etmeye izin vermediği için sadece öğretmenin anlatması vasıtasıyla öğrenme metodu doğru değildir. Rousseau'nun düşüncesi bu metodun yeterli olmadığıdır. Bu yetersizliği, Rousseau "*Çocuğun tüm deneyimleri yaşamasını sağlayınız; yapabileceklerini yapsın, ötekileri tümevarım yoluyla bulsun; ben, ona sizin söylemeniz gerekiyorsa, bunları hiç bilmemesini yüz kere yeğlerim*" şeklinde ifade etmiştir. (Rousseau, 2011: 182). Mesela coğrafya derslerinde haritaları çizmeyi öğretsin. İlk başta yaşadığı kent ve evini, sonra çevresini çizsin. Çizimi basit bile olsa haritanın mantığını ve işlevini kavramış olacaktır. Ülkenin topoğrafyasını tam olarak bilmesi değil, bu konuda bilgi edinmenin yolunu bilmesi daha önemlidir" (Rousseau, 2011: 217).

"Çocuğun kafasında haritalar olması değil, harita çiziminin mantığını iyi kavramış ve bu haritaları okuyabilecek kapasiteye ulaşmış olması önemlidir. Burada amaç, aynı zamanda çocuğun, yeteneklerini ve yeteneklerinin sınırlarını kendi çabası ile keşfetmesidir" (Parry, 2001: 256).

Çocuğun tabiatı gereği, insanlar arasındaki ilişkileri ve çevreyi, kendi güvenliği ve hayatını savunması ile ilişkilendirerek anlamlandırması, tecrübe ederek öğrenmenin altyapısını oluşturan temellerden birisidir. (Rousseau, 2011). Mesela bir çocuk için cam, elmastan; demir de altından daha kıymetlidir. Bir pastacı onun için Bilimler Akademisi'ndeki tüm üyelerden daha değerlidir (Rousseau, 2011). Çocuğun hayatında Bilimler Akademisinin bir işlevi veya karşılığı yoktur fakat pastacı, çocuk için hayalindeki harika pastaları yapan ve dolayısıyla mutlu olmasını sağlayan kişidir. Emile eserinde en temel ilkelerden biri eğitimin tabiata uygun

olmasıdır. Rousseau, her şeyden önce Emile’i tabiatın öğrencisi olarak niteler de derslerini de insanlardan değil, tabiatın alır (Rousseau, 2011). Bu hüküm birbirini destekleyen iki esasa dayanır. İlki tabiatın tamamen bir öğretici olarak ele alınmasıdır. Tabiatın bir uyum ve kendi içerisinde bir sistem vardır. Bu sisteme uygun olan eğitim modeli basit ve de doğru eğitim olacaktır. Bununla bağlantılı olarak Rousseau, çocuk olmanın da bu tabii sistem ve uyumun bir parçası olduğu ve bu sistem içerisinde bir manası olduğunu düşünür.

Bu yaklaşımıyla Rousseau, natüralist eğitim anlayışında olan bir filozoftur (Kabadayı, 2012). Natüralizm yaklaşımında insanın doğal bir varlık olduğu ve insanın tabii gelişimine katkı koyarak öncülük edip yol gösteren kişinin de öğretmen olduğu kabul edilir. Bu öğretim sürecinde ödül ve cezada vardır (Sönmez, 2009). “*Natüralizme göre eğitim, kişinin doğal olgunlaşmasını arttırma ve onun bu özelliğini sağlama işidir*” (Sönmez, 2009: 36). Rousseau, sübjektivite, sadelik ve özgürlüğü savunmuştur. Medeniyet ile birlikte gelen dejeneratif etkenlerden çocuğu korumak, sağlam ve esen olan tabii dürtülerini beslemek de eğitim anlayışını oluşturmuştur (Cevizci, 2015). Çocuğun tabiatının çalışması eğitim teorisinin esas noktasıdır.

John Locke’un Eğitim Anlayışı

Ona göre zihin dünyaya geliş anında “boş bir beyaz kâğıt” gibidir (Locke, 2017). İnsanlık tarihinin başlangıcından erken dönem Orta Çağ’a kadarki dönemden modern döneme geçişte, Aydınlanma Çağı filozoflarından biride John Locke’tur. İlk olarak bilgiye erişim hakkında bilginin ussal düşünceler yoluyla, her yönüyle anlabileceği olgusunun tersini savunarak, karşıt olarak ampirizm akımını savunmuştur.

İnsan ilk önce akli kullanmalı ve akli esas olarak doğru bilgiye erişmeye çalışmalıdır. John Locke insanın doğumundan itibaren zihninin boş bir levha yani “tabula rasa” olduğunu ve zihnin bilgiyi, zaman içerisinde edinerek biçimlendiğini ifade eder. Zamanla deneyim yoluyla boş levha olarak nitelendirilen zihin dolar ve duyumlar sayesinde bilgilerimiz biçimlenir (Androne, 2014). Locke’un sahip olduğu felsefi düşüncelerini açıklaması; Rönesans dönemi ile bireyin algısal bakış açısı değişmiş ve artık algı merkezine akıl ve bilim konularak yeni bir insan felsefesi ortaya çıkarılmıştır (Störig, 2013). Aklın ön plana çıktığı bu aydınlanma felsefesi dönemindeki etkiler Locke’un bakış açısında değişikliğe yol açarak felsefesini yeniden biçimlendirmesini sağlamıştır. Kendisinden önce etkin olan; inanç ve bilgiyi kilise ile özdeşleştiren karanlık çağ felsefesi olan skolastik felsefeye uyumlu öğretim programına karşı Locke, deneysel felsefeyi savunan Bacon ve Hobbes’tan etkilenmiştir. Bu dönemde tabiat ve bireyin bilgisinin ayrılması zorunluluğu ileri sürülürken felsefenin tam olarak duyular aracılığıyla geldiği anlayışı hâkim anlayıştır (Woolhouse, 2019).

Locke’a göre insanın anlaması, bütün düşünceleri ele almaya uygundur çünkü nelerin ele alınacağını nelerin ele alınmayacağını uygunluğu belirtilirken bile ele alınamayacak şeyler konusunda bir düşüncenin ortaya çıktığı görülmektedir. “*Bilgilerimizin idelerimizi aşmadığı net bir şekilde ifade edilmektedir*” (Locke, 2017:369). Locke’un felsefesinde bir insanın zihninde doğuştan bilgi olduğu kabul edilmez. Bu iddianın gerçek olarak kabul edilebilmesi için evrensel bir uygunluğun da mevcut olması gerekir (Locke, 2017). Fakat evrensel bir uygunluk onayının en genel biçimde kabul edilen ahlaki veya etik prensiplere bakıldığında bile

karşılaşılmamıştır. Locke buna örnek olarak da bazı insanların bazı özellik ve huylarından kaynaklanan genel ahlak normlarına uymayan davranışlarının olmasının; insanların zihninde doğuştan bu ahlak normlarının olmadığını ispatı olduğunu gösterir. Duyu organlarımızla algıladığımız ve müdahalede bulunamadığımız tecrübeler dış tecrübelerdir. Beyaz renk olarak görebildiğimiz bir objeyi başka bir renk olarak gördüğümüzü ifade etmek buna örnek olarak verilebilir. İnsan dış deneyimin edilgen öznesidir ve buna müdahale edememektedir çünkü “çıplak algılama sırasında zihin edilgindir” (Locke, 2017). İç deneyim ise, bireyin içsel dünyasındaki edindiği tecrübelerdir. “*Dışsal nesnelere, zihne hepsi de kendilerinin bizde ürettiği değişik algılar olan, duyulur ideleri sağlar, zihin de anlığa kendi işlemlerinin idelerini sağlar*” (Locke, 2017:99).

İnsanlar tabiiatta eşit ve özgürdür ancak bu özgürlük hususunda sınır koyamayabilirler ya da kişisel haklarını savunmayı yeterli oranda gerçekleştiremeyebilirler. Bu sebeple de insanlar ancak adaletli bir yapıya sahip otoritelere sahip olduklarını teslim edebilirler (Timuçin, 2006). Bu aşamada devlet ortaya çıkarak toplum huzurunu sağlamak ile mükelleftir. Bu devletin bir hukuk devleti olması gerektiğini düşünen Locke, “*hukukun bittiği yerde tiranlık başlar*” demiştir. Bu kapsamda insanların özgürlüğünün hukuki manada korunmaması durumunda despot kişiler tarafından zarar göreceği açıkça belirtilmiştir. Vatandaşlarının mülkiyetlerini ve korumaktır ve kollamak devletin en önemli görevlerindedir (Woolhouse, 2011:216).

Bireyin aklını doğru kullanan bir kişiliğe dönüşmesi ve dolayısıyla toplumun erdemli bireyler üretmesi önem arz eder. “*Ayakta durabilmenin tek amacı erdemlerin korunmasıdır*” (Locke, 2004:59). Diğer türlü; kanunlara uyamayan, zihinsel yetkinliğe ulaşamadığından başka insanların haklarını ve sahip olduklarını ele geçirmeye çalışan, toplum ile uyum sağlayamayan bireyler var olmaya başlar. Bu durum sosyal hayat düzeninin idamesinde sorun yaratacak bir durumdur. Sosyal hayat düzenine zarar verme olasılığı olan faaliyetler kanun ile denetilmeli ve kontrol edilmelidir. Ancak bu yasal uygulamanın dayandırılması gereken esas nokta; eğitimidir (Copleston, 1998). Locke her insanın vatani için çalışmasını lüzum gördüğünden, uygun eğitim modelinin bu ortamı yaratabileceğini savunur. Kısmen çocukların doğuştan itibaren sahip oldukları nitelikler kabul edilir fakat doğru eğitim metotları kullanılmazsa, bireyin gelişiminde sadece bu niteliklerin katkısının olmayacağını da ifade eder (Locke, 2004).

Eğer bir çocuk dünyaya zihni boş bir levha olarak geliyorsa, önemli olan çocukta kişiliği geliştirmek, gerçek hayatın gereklilikleri doğrultusunda çocuğu adım adım yetiştirmek ve beklenen davranışları ona kazandırmaktır. Bu da tamamen eğiticinin görevidir.

Locke çocukta doğuştan gelen tabii nitelikleri reddetmez fakat bu durumda eğitmenin sadece niteliklere önem vermekten çok, çocuğun tabiatını tekrardan oluşturmak ve geliştirmek görevi vardır. Yani eğitmen, toplumsal hayatın gerekliliklerini, çocuğun tabiatını görmezden gelmeyerek, çocuğun yakınlık duyduğu konular ile toplum içerisinde beklenen tavır ve davranışlarını uyumlu hale getirmelidir. Bu ancak “*öğretmen kapasitesine sahip ciddi adamların*” işidir (Locke, 2004). Bir eğiticinin bu bahsedilenleri başarılı olarak yapabilmesi çocuk psikolojisi ve insan doğası bilgisine dayanmaktadır (Androne, 2004).

Locke, bir insanın bir başkası üzerinde hükmetme şekli olarak siyasi gücün bulunmadığı “doğa durumu” yaklaşımında tanrıya atıfta bulunur. Bu yaklaşıma göre, insanların birbirleri üzerinde

hükmetmeye hakları yoktur çünkü tanrı tarafından eşit ve özgür yaratılmış ve aynı türdendirler. Yani doğa durumu yaklaşımı olan Locke'un da ifade ettiği gibi insanlar eşit ve özgür yaratıldıklarından bu şekilde bir tabiatları vardır.

Locke insan doğasına bakış açısında akli esas olarak alır ve akıl kapsamında bir doğa durumu yaklaşımında insanların tabiatları gereği sulh ve özgürlük içerisinde yaşayabileceklerini ifade etmiştir. Aydınlanma çağı sonrasında öne çıkan ve bu zamana kadar gelmiş insan hakları ve pozitif hakların da çıkış noktası olarak Locke'un bu düşünceleri ele alınmaktadır (Karakaş, 2019). Doğa durumunda doğru akıl yardımı ile eylemlerin ahlaka uygun bir şekilde gerçekleştirilebileceğini savunabileceği anlayışında belirleyici tanrıdır ama erdemli insanlar nasıl erdemli eylemlerde bulunabileceklerini anlayıp ona göre davranmalıdırlar.

Locke tarafından doğru akıl tabii ışık olarak da isimlendirilir fakat bu tabii ışıktan kastedilen tanrı değildir. *“Tanrının var oluşunun birçok yoldan apaçık olduğunu ve insanların büyük çoğunluğunun doğa yasasına tanıklığının tanrıya borçlu olduğumuz us ışığında gerçekleştiğini kabul ediyorum”* (Locke, 2017:87). İnsanın akıllı bir doğaya sahip olması oldukça önemlidir çünkü *“akıl tabiat kanununu araştırır ve onu keşfeder”* (Locke, 1999). Böylece insan akıl aracılığıyla özgürlük, eşitlik, adalet ve barış gibi doğası gereği olan değerlere ulaşır.

Locke'un felsefi bakış açısından bakıldığında doğa yasası değişmeyecek bir etik kuralıdır. Bu etik normlara bireyler, kendilerinde mevcut kabiliyetler aracılığıyla erişebilmektedirler. Spinoza'nın insan tabiatı ve zihni arasında olan uyum Locke'un da felsefesinde göze çarpar. Locke'a yaklaşımında insan tabiatı ve us uyumludur. Üstelik zihin nosyonu da insan tabiatını tanımlayan bir ifade olarak ileri sürülebilir (Kılıç, 2004). Locke kabiliyetli olabilmek için ussal ve anatomik sağlığın denge içerisinde olmasının çok önemli olduğunu vurgular. Bu dengeye örnek olarak çocukların yaratıcılık özelliklerini gösterebildikleri alan olan oyun gösterilebilir. Beden ve ruhun sağlıklı olması faziletli bir hayat ve mutlu olmak ile bağlantılıdır. Locke beden ve ruh sağlığı yerinde olan bir bireyin mutluluk için ihtiyaç duyulabilecek her şeyi olduğunu düşünür ve mantığıyla zihnini uygun şekilde kullanamayan kişilerin doğru olarak kabul edilen kaideleri bulamayacaklarını ve fiziksel zayıflıkta olan insanların bundan yararlanamayacağını belirtir.

Rousseau ve John Locke Eğitim Anlayışlarının Karşılaştırılması

John Locke da felsefe tarihinin en etkili filozoflarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ampirizm akımı çerçevesinde bilgi felsefesine yaklaşımı, siyasi olarak felsefesini liberalizm temelinde şekillendirmesi ve birçok alanda felsefesinin uygulanabilir olarak teorize edilmesi bağlamında hem döneminde etkili olmuştur hem de kendisinden sonra gelen ve felsefe tarihinde çığır açmış birçok etkili filozofu da etkilemiştir. Rousseau ve John Locke felsefelerine bakıldığında; her iki filozofun birçok noktada benzeştiği ancak birçok noktada da ayrıştığı görülmektedir. Ayrıca insan doğası ile ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında Rousseau ve John Locke'un bu hususta oldukça etkili filozoflar olduğu görülmektedir çünkü her iki filozof da insan doğasını derinlemesine ele alarak kendi bilgi felsefelerinin temeline oturtmuşlar

ve bu çerçevede yaşam içerisinde ekonomi ve eğitim gibi birçok alanı şekillendirmek istemişlerdir.

Locke' un pragmatist ve yaklaşımı gereği sadece birey değil toplum olarak eğitimi şart koştuğu için güzel sanatlar ve estetik gibi alanlar, pratik yaşamda coğrafya, geometri, ahlak, hukuk gibi alanlar kadar yarar sağlamaz. Beden olarak güçlü bir bireyin yaşamını devam ettirebilmesi için kendi yaşamını devam ettirecek kadar pratik bilgilere ihtiyacı vardır ve hiçbir alanda elde edinilen bilgiler aşırıya kaçmamalıdır. Eğitimde topluma yararlı bireylerin yetiştirilmesindeki temel meselelerin de burada yattığını düşünen Locke için beden eğitimi, ciddi bir öneme sahiptir ve Locke' un birçok eserinde rastlanılmaktadır.

Locke'a göre insan zihni doğuştan boştur. Kısır ve ispatlanması mümkün olmayan felsefi sistemler yerine gözlem ve deneye dayanan bilgileri koyan Locke, eğitimi de ampirik yöntemlerle idealize eder. Bu çerçevede oldukça idealizmden uzaktır ve nettir. Eğitim direkt olarak insan yaşamında etkin olan pratik deneyimlere odaklanmalıdır çünkü aksi takdirde idealize edilen kısır felsefeler sadece bireyi değil toplumu da bir çıkmaza götürür (Arslan, 1999).

Rousseau'nun belirttiği gibi çocuk kendi doğası ve ihtiyaçlarını yapabilmesi için serbest bırakılmalı, baskı yapılmamalıdır. Çocuk, eğitim aşamasına geldiği zaman gelişimi, ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olarak planlanmalıdır. Eğitim çocuğu belli bir konuda değil, tüm yönleriyle gelişmesine destek sağlamalıdır. Öncelikle çocuklar sadece bir meslek için değil "insan" olarak yetiştirilmelidir. Çocukları yalnız akıl yoluyla geliştirmek yeterli değildir. Onları deney ve yaşantılar yoluyla aydınlatmak, hayatın bir parçası oldukları duygusunu yaşatmak gerekmektedir. Çocuk kendisi için gerekli olan bilgileri kendisi arayıp bulmalıdır. Rousseau, ailelerin görevlerinin, çocuğun öğrenme arzusunun uyandırılması için gerekeni yapmaları gerektiğini belirtir (Rousseau, 2007). Rousseau, doğa sayesinde, başkalarına ihtiyaç duymadan, kendi kendine yeten bir çocuk yetiştiriyor. Çocuk yetiştirmek kolay olmadığı ve çok hassas olunması gerektiği için Rousseau'nun Emile' deki ilkeleri ebeveynlere yol gösterici olabilmektedir. Fakat çocuğu kırdı, kendi doğal eğilimlerine bırakarak özgür yetiştirmekte birtakım sorunlar meydana getirmektedir. Locke, çocuğun gelişimini ve isteklerini önemseyen ve bilimsel veriler çerçevesinde deneyimlerle öğrenmeyi öne çıkaran bir çerçeve sunmaktadır. Locke' un ampirik felsefesinden temelini alan bu yaklaşımda sadece eğitimciler değil ebeveynler ve çocuğun sosyal çevresi de eğitim sürecinin aktörleri olarak görülmektedir (Bilgiç, 2009).

Eğitim sürecinde çocukların her anlamda gelişmesini temel alan Locke' un görüşleri günümüzde birçok eğitim kurumunun benimsediği eğitim sistemlerinin ve yaklaşımlarının temelini oluşturmaktadır. Locke' un eğitim süreçlerinde görev alacak eğitimcilerin taşıması gereken niteliklere dair görüşlerinin birçoğu günümüzde eğitim programlarının temel prensipleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Locke' un eğitim anlayışının özellikle 20.yüzyılın sonlarından itibaren önem kazanmaya başladığını ve günümüzde eğitim sisteminde önemli bir yerde durduğunu söylemek mümkündür.

Her iki filozofun görüşünde fikirlerin inşa edilmesinin ve uygulanmasının temelini eğitim olduğu göz önüne alındığında bu eğitimi veren eğitimcilerin de benzer ve farklı yönlerine bakmak

gereklidir. Temelde her ikisinin eğiticinin misyonu görüşünde toplumun ve devletin düzenini bozmayacak ve düzenin devamını sağlayacak bireyler yetiştirmesi vardır.

Sonuç

Öğretmen; eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biridir. Sistemi oluşturan bütün unsurların; öğrenci, öğretmen, öğretim programları, uygun eğitim ortamı, uygulanan yöntem ve tekniklerin daha kaliteli ve çağdaş olması, sürekli değişen şartlara göre yenilenmesi ve gelişmesi gerekmektedir. Oluşturulan bu sistemin her bir parçası eğitim sürecini ve sonucunu etkilemektedir. Eğitim sisteminin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar çok yönlü düşünülmeli ve planlanmalıdır. Çalışma kapsamında Rousseau'nun insan doğasını temel aldığı diyalogları ve Rousseau hakkında yazılmış kapsamlı tez ve makaleler ile John Locke' un insan doğasını temel aldığı kitapları ile her iki filozofun eğitim ile ilgili görüşleri esas alınmıştır. Bu bağlamda da çeşitli sonuçlara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Rousseau ve John Locke'un da açıklamış olduğu insan, sadece eğitimle insan olmaktadır. Diğer canlılardan farklı oluşunu bu şekilde göstermektedir. İnsan doğduğu andan itibaren birçok yetenekler ile dünyaya gelmektedir. Bu yeteneklerin işlenmesi, gelişimi ve sürekli yeni bir form kazanması ancak eğitim yoluyla olabilmektedir. Bu da insanın tek başına yapabileceği bir şey değildir. Bunun için eğitimin belli kurumlar aracılığı ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bununla beraber, günümüzün en önemli sorunlarından biri hem kendisini hem de içinde yaşadığı toplumu geliştirecek olan insanın eğitimi problemidir. Eğitim sayesinde, toplumu çağdaş ve gelişmiş bir hale getirmenin hareket noktalarından birisidir. Bireyi ve toplumları gelişmiş ve yetkin hale getirmenin en önemli unsurunu eğitim felsefesinden oluşturmaktadır. Bunun için eğitim felsefesinde insan doğasının rolünün tartışılması ve açıklanması gereklidir.

Kişinin kendisini ve evrendeki yerini anlamasına yardımcı olan bu kuramlar, insana ilişkin tüm hakikatin farklı biçimlerini belirtmektedir. Bu kuramların hepsi insanın doğasına yönelik görüşlerin sürekli olarak değişmesine katkıda bulunurken; düşünceleri de etkilemektedir. Bunun için aralarında bazı temel uyumsuzluklar bulunmasına rağmen oluşturulan bu kuramlar, birbirini geçersiz kılmaktan çok birbirlerine katkıda bulunan kuramlar olarak açıklanabilir. Werkmeister tarafından yazılan "İnsan ve Değerleri" adlı kitabında açıkladığı gibi insan doğasının, kendi kendini yönlendiren, kendi kendini düzenleyen, kendisine verilmiş gizil güçleri kendiliğinden açan bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bu süreçte bütün yeteneklerini kullanan insan, anti sosyal, saldırgan ve bencil değildir. Sınıf, ırk ve diğer farklılıkları dikkate almadan diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurmaktadır. Bunun için insan doğasını değiştirmek değil onu geliştirmek için çalışmak gerekmektedir. Toplumların, yetenek ve bilgilerin öğretimi konularını iyi bilen ve bunları öğrencilere doğru bir biçimde aktarabilen olgun ve iyi eğitilmiş öğretmenlere ihtiyaçları vardır. Yetenekleri doğrultusunda eğitilmeyen çocuklar, kendi yeteneklerini keşfedemediği ve nitelikli eğitim alamadığı için ahlak ve erdem gibi prensiplerden uzak yetiştiği için toplum bu şekilde dönüşmektedir. Eğitimin bireyde belirli bir uyanışı sağladığı, doğasını şekillendirdiği ve akıl yolu ile ait olduğu topluma ve böylece de kendine fayda sağladığı hem idealizm hem de natüralizmde belirtilmiştir. Buradan hareketle günümüz modern eğitim sisteminde yer alan öğretmenlerin, öğrencilerini akıllarını doğru kullanabilmesi konusunda eğitmeleri beklenmelidir. Bunu yaparken de hangi yöntem ve tekniğin

kullanılacağına ise tarihsel varlık olarak insan incelemesi yapılarak varılabilir. Yani öncesinde eğitim alanında yapılan çalışmalar incelenerek ve hatta bunlardan eklettik bir anlayış oluşturularak karar verilebilir. Böylece yapılan çıkarımlar ve irdelenen fikirler doğrultusunda günümüz modern eğitim sürecinin gelişimi ve etkilendiği fikirlere ulaşılarak bunlar arasındaki bağıntılar ortaya çıkarılabilir ve bu doğrultu da çocuğun gizil yeteneğinin gelişimine katkıda bulunulabilir.

KAYNAKLAR

- Androne, M. (2004). Notes on John Locke's Views on Education. *Procedia - Social and*
- Anđ, T. (2006). *Felsefe, eğitim, tarih ve insan üzerine düşünceler*. Toroslu Kitaplığı.
- Arslan, A. (1999). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Arslan, A. (2010). *Felsefeye Giriş*. Ankara : Adres Yayınları.
- Behavioral Sciences*, 137, 74 – 79. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.05.255
- Bilgiç, E. (2009). John Locke'un Görüşleri Işığında Gerçekleştirilebilir Eğitim Anlayışı. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Cevizci, A. (2015). *Felsefe*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Copleston, F. (1998). *Felsefe Tarihi, Hobbes&Locke (A. Yardımlı, Çev.)*. İstanbul: İdea Yayınları.
- Çelikkaya, H. (1997). *Eğitime Giriş*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Deryakulu, D. (2004). Epistemolojik inançlar. *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. (Ed: Yıldız Kuzgun; Deniz Deryakulu). 259-288, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Honer, S. M, Hunt, T. C, ve Okholm, D. L. (2003). *Felsefeye Çağrı*. Ankara, İmge Kitabevi. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Kabadayı, T. (2012). Natüralizm. *Gökalp N./Çelik, ğ.(Ed.) Eğitim Felsefesi. İstanbul: Lisans Yayıncılık*, 87-105.
- Karakaş, Z. H. (2019). John Locke' da Doğa Durumu Kavramının Tarihsel Arka planı. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(17), 260-269. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/اسبider/issue/45093/548237>
- Kılıç, Y. (2004). İnsan Doğası Kavramı Üzerine bir Çalışma. (Doktora Tezi), Hacettepe
- Locke, J. (1999). *Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler (İ. Çetin, Çev.)*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Locke, J. (2004). *Eğitim Üzerine Düşünceler (A. Uğur, Çev.)*. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Locke, J. (2017). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme (2. Baskı), (V. Hacıkadiroğlu, Çev.)*.

Parry, Geraint, “Emile: Learning to Be Men, Women and Citizens”, Cambridge Companion to Rousseau, der. Patrick Riley, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

Rousseau, J. J. (2011), Bilimler ve Sanatlar Üstüne Söylev (Çeviri: Sabahattin Eyüboğlu), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Sönmez, V. (2009). Eğitim felsefesi [Philosophy of education].

Stevenson, L. (2005). Yedi İnsan Doğası Kuramı. İstanbul, Say Yayınları.

Störig, H. J. (2013). Dünya Felsefe Tarihi (2.Baskı), (N. Epçeli, Çev.). Ankara: Say Yayınları.

Timuçin, A. (2006). John Locke’un Siyaset Anlayışı. İstanbul: Bulut Yayınları.

Üniversitesi, Ankara, Türkiye. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

VARIŞ, F. (1998). Eğitime bilimine giriş. İstanbul: Alkım Yayınları.

Woolhouse, R. S. (2011). John Locke (A. Terzi, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları

Woolhouse, R. S. (2019). Ampirist Filozoflar (G. Murteza, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.